

Mi is az a jogállamiság, amit Orbán Viktor hevesen elutasít?

Sz. J. - 2020-11-18 11:20:16

Megszavazta az Európai Parlament, hogy a jogállamiság feltétel legyen az uniós támogatásoknál - [írtuk hétfő délután](#). Azt is hozzátettük, hogy ez igazából még csak egy politikai szándéknyilatkozat volt, még a Bizottságnak és a tagállamok vezetőinek is el kell fogadniuk.

De ez minden bizonnyal megtörténik, hiszen ennél a szavazásnál minősített többség kell és nincs vétójog. Így a két ellenszegülő, Magyarország és Lengyelország nem tudja megakadályozni az elfogadását.

Megtették viszont az unió 2021 és 2028 közti, 1,08 billiárdos költségvetésével, valamint azzal a 705 milliárd eurós kerettel, amit a járvány okozta gazdasági visszaesés orvoslására szántak. Ez utóbbi nagyobb része vissza nem térítendő támogatás, kisebb része kölcsön, és főleg a déli államok a nagyobb kedvezményezettjei.

fotó: A Miniszterelnöki Sajtóiroda

Az Orbán-kormány azért emelt vétót (Lengyelországgal együtt), mert kifogásolják, hogy a jogállamiság kritériumainak be nem tartása miatt befagyaszthatják az uniós támogatásokat.

A kormány szerint az a legfőbb problémájuk a tervvel, hogy a jogállamisági kritériumok nincsenek egzakt megfogalmazva, gyakorlatilag "gumiszabályként" használhatóak, és így politikai célokra is felhasználhatóak.

Ezzel szemben a többi tagállam szerint a jogállamiság ismert és természetes fogalom, és csak az tiltakozik ellene, aki megsérti ezeket az elveket. Ahogyan Manfred Weber, a Fideszt is tömörítő Európai Néppárt EP-frakcióvezetője mondta: "*nincs miért félnie annak a jogállamisági feltételtől, akinél jogállam van*".

A vita, persze eltart még egy darabig, jelenleg a színpalak mögött egyeztetnek, a lengyelek már hétfő este jelezték, hogy készek az értelmes kompromisszumra. De tegyük fel a kérdés, mit is jelent a jogállamiság? Pontosabban: mit tartalmaznak azok a jogállami kritériumok, amelyeket az EU szervei számonkérnek a tagállamoktól?

A válasz nem is olyan egyszerű, és el kell ismernünk, a magyar kormányának részben igaza van abban, hogy ezek a kritériumok nincsenek egzakt módon megfogalmazva. De nézzük:

1. A jogszerűség, beleértve az átlátható, számonkérhető és demokratikus eljárást feltételező jogalkotást.

Ez a feltétel egyénekre és hatóságokra egyaránt érvényes. A jogszerűség feltételezi, hogy az intézmények nem intézkedhetnek megbízás nélkül, illetve nem lépik túl a hatáskörüket.

Feltétel továbbá, hogy az egyént csakis elfogadott törvény alapján lehet büntetni, de azt is, hogy törvényt sérteni nem lehet szankció nélkül.

2. A jogbiztonság.

Ez az elv alapvető fontosságú az igazságszolgáltatás és a jogállamiság iránti bizalom megteremtéséhez. A bizalom elérése és fenntartása érdekében az államnak egyfelől könnyen hozzáférhetővé kell tennie a törvényeket, másfelől gondoskodnia kell azok „előrelátható és következetes” tiszteletben tartásáról és érvényesítéséről.

Az előreláthatóság azt jelenti, hogy a törvényeket a hatályba lépésük előtt kihirdetik, illetve annyira világosan és pontosan fogalmazzák meg, hogy a jogalanyok tisztában lehessenek a magatartásuk következményeivel, képesek legyenek azt a törvényekhez alakítani.

Éppen ezért a törvény nem lehet visszamenő hatályú.

A jogbiztonság ugyanakkor nem zárja ki teljesen a döntéshozó szabad belátását, de a mérlegelési jognak meg kell szabni a határait, valamint be kell építeni garanciális eljárást, amely megvédi az egyént az önkényes döntésektől.

Jogerős döntést felülbírálni nem lehet, ugyanakkor minden jogerős döntést végre kell hajtani. Az időtlen időig húzódó perek szintén összeegyeztethetetlenek a jogbiztonság elvével.

A parlament nem hozhat értelmezhető törvényeket, mert azok védtelenné teszik az egyént az állam képviselőivel szemben, és alapvető jogai sérülhetnek. Ide tartozik, hogy az államnak teljesítenie kell az egyéneknek tett ígéreteit. Ez természetesen nem jelentheti a rugalmasság teljes hiányát, figyelmen kívül hagyva adott esetben akár az emberiség vagy méltányosság parancsát.

Szintén a jogbiztonság érdekében a legfelső bíróságoknak törekedniük kell a bírói gyakorlat egységesítésére. A jogbiztonság feltételezi a törvény gyakorlati alkalmazását, ehhez azonban a törvénynek alkalmazhatónak kell lennie. Következésképp mind az elfogadás előtt, mind azt követően fontos a jogszabályok alkalmazhatóságának ellenőrzése és korrigálása.

3. A végrehajtó hatalom önkényének a kizárása.

A szabad mérlegelés joga elengedhetetlen egy sor kormányzati feladat elvégzéséhez egy modern, összetett társadalomban, de ez nem jelentheti a hatalom önkényes gyakorlását, ami méltánytalan, észszerűtlen, irracionális és elnyomó döntésekhez vezethet.

4. A független és pártatlan bírászkodás.

Mindenkinek lehetőséget kell biztosítani, hogy pártatlan és a többi kormányzati ágtól független bíróság előtt megóvja a kormányzat intézkedéseit és döntéseit, ha azok valamilyen jogát vagy érdekét sértik.

Létfontosságú, hogy a bíróság állapíthassa meg, hogy az adott ügyben milyen törvény érvényes, egy megfelelő, azaz kellőképpen át- és előrelátható, közérthető eljárás alapján.

A pártatlanság követelménye ugyanakkor magában foglalja a pártatlanság látszatát is. A bírósági tárgyalásnak nyilvánosnak és tisztességesnek kell lennie, ennek érdekében biztosítani kell a jogi képviselő törvényes és gyakorlati feltételeit.

Az igazságszolgáltatás megfizethető kell hogy legyen, adott esetben pedig jogsegélyt kell biztosítani.

5. Az alapvető emberi jogok tiszteletben tartása.

A jogállamiság nem minden esetben jelenti az emberi jogok tiszteletben tartását, bár a két fogalom között jelentősek az átfedések.

Az [Emberi Jogok Európai Egyezményében](#) lefektetett számos jog kimondottan vagy implicit módon utal a jogállamiságra: az igazságszolgáltatáshoz való jog, az illetékes bíróság általi tárgyaláshoz való jog, a meghallgatáshoz való jog, a kétszeres eljárás alá vonás tilalma, a visszamenő hatály tilalma, a hatékony jogorvoslathoz való jog, az ártatlanság vélelme, a tisztességes tárgyaláshoz való jog.

A negyedik pontban felsorolt feltételek úgyszintén emberi jogi kritériumok is, jóformán kivétel nélkül, illetve ide sorolja a Velencei Bizottság a vélemény szabadságot – a hatóságok tevékenységének bírálatához való jogot – és a kínzás tilalmát, ami szintén a tisztességes tárgyaláshoz való jog része.

6. A diszkriminációmentesség és jogegyenlőség.

A diszkriminációmentesség azt jelenti, hogy a törvények nem különböztetnek meg egyéneket vagy csoportokat, valamint védelmet biztosítanak az igazságtalan megkülönböztetéssel szemben, legyen az faji, nemi, nyelvi, vallási, politikai, nemzetiségi vagy társadalmi státushoz kötődő.

Az egyenlőség feltételezi, hogy egyetlen egyén vagy csoport sem élvezhet törvényes előjogokat. A jogegyenlőség formális követelmény, és azt feltételezi, hogy a törvényt – még ha a gyakorlatban igazságtalan is – mindenkire egyenlő módon és következetesen alkalmazni kell. Ettől az elvtől csak akkor és olyan mértékben lehet eltérni, ha és amennyire a tényleges egyenlőség érdekében szükség mutatkozik.

Tehát, ezeket a kritériumokat kellene elfogadnia a Fidesznek akkor, ha elfogadja a jogállamisági feltételeket.

A magyarországi helyzetről szóló jelentés részletei

Az Európai Bizottság egyébként október elején hozta nyilvánosságra legutóbbi jelentését a magyar jogállamiságról, ebben súlyos kritikákat is megfogalmazott.

Ügyészség

Bár Magyarországon egyes magas szintű korrupciós ügyekben folyamatban vannak büntetőeljárások, ezek továbbra is nagyon korlátozott formában zajlanak. Úgy tűnik, hogy hiányzik a következes és határozott fellépés ahhoz, hogy súlyos megfogalmazott vádak esetén bűnügyi nyomozást indítsanak olyan korrupciós ügyekben, ahol magas rangú tisztségviselők és közvetlen köreik érintettek.

Média

Az egyik legproblémásabb terület Magyarországon a jogállamiság szempontjából a média. A jelentés kitér arra, hogy Málta és Lengyelország mellett Magyarországon is fennáll a kockázata a médiahatóságok átpolitizáltságának.

Problémaként említik továbbá a transzparencia hiányát az állami hirdetések elosztásában, mivel ezek jelentős mennyiségét kapták kormányközeli médiumok, amivel nem közvetlen módon, de politikailag befolyásolták a médiát.

Külön említést kapott a Közép-Európai Sajtó és Média Alapítvány, melyben több mint 470 kormánybarát médium olvadt össze, anélkül, hogy alaposan megvizsgálták volna a média- illetve versenyhatóságok. A jelentés a KESMA-t a média sokszínűsége elleni fenyegetésnek minősíti.

Bár nem említik név szerint, de az index.hu-val történetekre utalva azt írják, további aggodalmukat fejezik ki amiatt, hogy egy közelmúltbeli hatalomátvétel mintáját követve további gazdasági hatalomátvételek lesznek a megmaradt független híroldalak esetében is.

Civilek szerepe

A civil szervezetek instabil környezetben végzik a tevékenységüket, de továbbra is a jogállamiság védelmének fontos szereplői – áll a jelentésben. Említik a 2017-es magyarországi civil szervezetek átláthatóságáról szóló törvényt, melyről 2020 júniusában kimondta az Európai Unió Bírósága, hogy sérti az uniós jogot, mert a tőke szabad áramlását és az egyesülési jogot is diszkriminatív módon korlátozza.

A luxemburgi testület szerint a törvényben szereplő megkülönböztető előírásokkal a civil szervezetek egy részét megbélyegezték, és bizalmatlanságot igyekeztek kelteni velük szemben.

Független igazságszolgáltatás

Magyarországon az Országos Bírói Tanács komoly kihívásokkal szembesül, mikor megpróbálja egyensúlyozni az Országos Bírósági Hivatal elnökének a hatalmát a bíróságokat érintő kérdésekben.

A jelentésben aggasztónak minősítik azt az új szabályozást, mely lehetővé tette, hogy az alkotmánybírákat mandátumuk lejárta után, kérésükre a köztársasági elnök kinevezze a Kúria (korábban Legfelsőbb Bíróság) bírójának.

Ezért nem hátrálnak meg

A jelentésből kiderül, hogy az EU szerint ezekben az ügyekben kellene lépnie a magyar kormánynak ahhoz, hogy a jogállamiság rendszerét rendben lévőnek tartsák. De az is világos, hogy a kormány ezekben az ügyekben nem fog meghátrálni, és így könnyen kikövetkeztethető, miért tiltakoznak az ellen, hogy az uniós támogatások kifizetését a jogállamiság feltételeihez kössék.

Mert eszükben sincs teljesíteni azokat a feltételeket.